

تعاون و کشاورزی، سال اول، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۱

سنجش سرمایه اجتماعی در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی استان مرکزی

ابوالفضل رنجبر^۱، خلیل کلانتری^۲، علی اسدی^۳

تاریخ دریافت: ۹۱/۱/۳۱ تاریخ پذیرش: ۹۱/۶/۳۰

چکیده

هدف اصلی این پژوهش، سنجش سرمایه اجتماعی در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی استان مرکزی است. با توجه به گسترده‌گی محدوده تحقیق، این پژوهش مبتنی بر الگو و راهبرد پیمایشی است. جامعه آماری این تحقیق را ۲۰۸۴ نفر از اعضای ۲۹۸ تعاونی تولید کشاورزی استان مرکزی تشکیل می‌دهند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۲۰ نفر تعیین شد که این افراد از طریق نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند و به وسیله پرسشنامه مورد مصاحبه قرار گرفتند. روایی پرسشنامه با نظر جمعی از استادان دانشکده اقتصاد و توسعه دانشگاه تهران و پایایی آن به وسیله آزمون آلفای کرونباخ ($\alpha=0.91$) تأیید شد. یافته‌های حاصل از سنجش سرمایه اجتماعی نشان داد که در کل اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی استان مرکزی از سرمایه اجتماعی در حد متوسط برخوردارند. همچنین یافته‌های حاصل از تحلیل عاملی تأییدی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی نشان داد که مؤلفه‌های تبادل اطلاعات و مشارکت اجتماعی تأثیرگذارترین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی استان مرکزی هستند و تأثیر میزان اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و ارزش زندگی و اثرگذاری اعضا در سطح پایین است.

واژه‌های کلیدی:

سرمایه اجتماعی، تعاونیهای تولید کشاورزی، استان مرکزی

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد رشته توسعه روستایی، دانشگاه تهران، کرج، ایران (نویسنده مسئول)

e-mail: ranjbar1385@gmail.com

۲ و ۳. استاد گروه مدیریت و توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران، کرج، ایران

مقدمه

به طور سنتی، وجود سه نوع سرمایه (طبیعی، فیزیکی و انسانی) در کنار یکدیگر مبنایی برای توسعه و عملکرد اقتصادی فرض می‌شده است، ولی امروزه به این مهم پی برده‌اند که توسعه هر جامعه در گرو افزایش سطح سرمایه اجتماعی سازمانها و نهادهای فعال در آن است (Zhang & Hung, 2006). سرمایه اجتماعی، در کنار سرمایه اقتصادی و سرمایه انسانی، به تازگی متغیری تأثیرگذار در روند توسعه یافتگی شناخته شده است (الوانی و شیروانی، ۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی طبق نظر بسیاری از اندیشمندان به پیوندها و ارتباطات میان اعضای یک شبکه به عنوان منبعی با ارزش اشاره دارد و از طریق هنجارها و اعتماد متقابل موجب تحقق اهداف اعضا می‌گردد (نصر آبادی و نیازی، ۱۳۸۶).

منابع تولید سرمایه اجتماعی عبارتند از: خانواده، مدارس و دیگر نهادهای آموزشی، اصناف و مشاغل، نهادهای مدنی و اجتماعات محلی. منابع فوق همگی اهمیت مهمی در ایجاد سرمایه اجتماعی دارند ولی تأثیر نهادهای مدنی در این زمینه بیشتر از دیگر منابع است (Australian Bureau of Statistics, 2002). بحث در خصوص منابع تولید سرمایه اجتماعی توسط صاحب‌نظران دیگری نیز صورت گرفته است؛ از جمله ولکاک و نارایان (Woolcoch & Narayan, 2000) در مورد سرمایه اجتماعی بر این باورند که خانواده، دوستان، شرکا و همکاران شخصی به عنوان منابع تولید سرمایه اجتماعی، سرمایه مهمی را تشکیل می‌دهند؛ سرمایه‌ای که به هنگام مواجهه با بحران، می‌تواند مفید واقع شود. همچنین گروتتر و ون‌باستلر (Grootaert & Van Bastelaer, 2002) معتقدند که سرمایه اجتماعی زمانی انباشت می‌گردد که ارتباط متقابل در درون خانواده، محل کار، روابط همسایگی و ارتباطات مردم در انجمنهای محلی و عمومی شکل گیرد. یکی از اجتماعات محلی که از آن می‌توان به عنوان مکانی برای خلق سرمایه اجتماعی نام برد، تعاونیهای تولید کشاورزی می‌باشند. تعاونی تولید کشاورزی نوعی نظام بهره برداری مبتنی بر تعاون است که در آن بهره برداران با کشت یکپارچه و با حفظ مالکیت فردی به تولید و زراعت جمعی می‌پردازند. این نظام در اوایل دهه ۱۳۵۰، بعد

از اصلاحات ارضی در ایران، با هدف افزایش تولید، یکپارچه سازی اراضی کشاورزی، انجام خدمات زیربنایی و استفاده بهینه از نهاده‌های در دسترس شکل گرفت (از کیا و غفاری، ۱۳۸۲). ماهیت روابط موجود در این انجمنهای مردم‌نهاد طوری است که اعضا با کار و تلاش گروهی، علی‌رغم دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده تعاونی، به طور ناخودآگاه پای در مسیری می‌گذارند و به هدفی نانوخته دست می‌یابند. این هدف از پیش تعیین نشده که از آن به عنوان سرمایه اجتماعی یاد می‌شود، در درازمدت موجب می‌گردد تعاونیهایی که از سابقه بیشتری برخوردارند، در مواجهه با بحرانها و تهدیدها موفقتر عمل کنند. اما سؤال اصلی تحقیق حاضر این است که سرمایه اجتماعی در تعاونیهای تولید کشاورزی استان مرکزی به چه میزان است؟ در واقع این تحقیق با هدف سنجش و تحلیل سطح سرمایه اجتماعی در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی استان مرکزی با اهداف اختصاصی زیر انجام شده است:

- شناخت ویژگیهای فردی و حرفه‌ای پاسخگویان؛
- سنجش مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی؛
- سنجش سرمایه اجتماعی در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی؛
- بررسی و ارائه راهکارهای تقویت سرمایه اجتماعی در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی.

پیشینه تحقیق

مطالعات مختلفی در مورد سرمایه اجتماعی صورت گرفته است که در ادامه به برخی از آنها پرداخته می‌شود.

بولن و آنیکس (Bulen & Onyx, 1998) در تحقیقی به منظور اندازه‌گیری و سنجش سرمایه اجتماعی در پنج ایالت استرالیا شاخصهای اعتماد و قابلیت اعتماد، مشارکت اجتماعی، مشارکت مدنی، احساس امنیت و ارزش زندگی را در نظر گرفتند. کریشنا و شرادر (Krishna & Schrader, 1999) نیز برای اندازه‌گیری و سنجش سرمایه اجتماعی معیارهای اعتماد، همیاری، همکاری و انسجام اجتماعی را مورد استفاده قرار دادند. هارپر و کلی

(Harper & Kelly, 2003) مانند بیشتر مطالعات از شاخصهای مشارکت اجتماعی، مشارکت مدنی، شبکه‌های اجتماعی و حمایت اجتماعی، تعامل و اعتماد بین مردم و نهادها و چشم‌اندازهای مناطق محلی و گروتورت و ون باستلر (Grootaert & Van Bastelaer, 2002). نیز از شاخصهای اعتماد و قابلیت اعتماد، مشارکت مدنی، همکاری و انسجام اجتماعی برای سنجش میزان سرمایه اجتماعی در جوامع مورد مطالعه خود استفاده نمودند. قاسمی و همکارانش (۱۳۸۶) نیز در تحقیقی که با هدف سنجش سرمایه اجتماعی در شهرستانهای استان اصفهان و رتبه‌بندی آنها انجام دادند، سرمایه اجتماعی را با استفاده از مؤلفه‌های اعتماد و قابلیت اعتماد، همیاری، همکاری، ظرفیت پذیرش تفاوتها (مدارا)، احساس اثرگذاری و کارایی، ارزش زندگی، وساطت اجتماعی، حمایت اجتماعی، مشارکت اجتماعی و انسجام اجتماعی مورد سنجش قرار دادند. ازکیا و غفاری (۱۳۸۳) در بررسی ارتباط سرمایه اجتماعی و توسعه روستایی با مطالعه روستاهای شهرستان کاشان و مصاحبه با ۱۷۰ سرپرست خانوار نتیجه گرفتند که اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی، به عنوان اجزای سرمایه اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج این تحقیق نشان داد که اعتماد اجتماعی در بین روستاییان، متوسط به بالاست. همچنین با افزایش میزان اعتماد اجتماعی روستاییان، میزان مشارکت اجتماعی آنها نیز افزایش می‌یابد و هرچه اعتماد از محدوده خانواده و نظام خویشاوندی به حوزه‌های فرامحلی، شهری و ملی گسترش می‌یابد، مشارکت اجتماعی نیز بیشتر می‌شود.

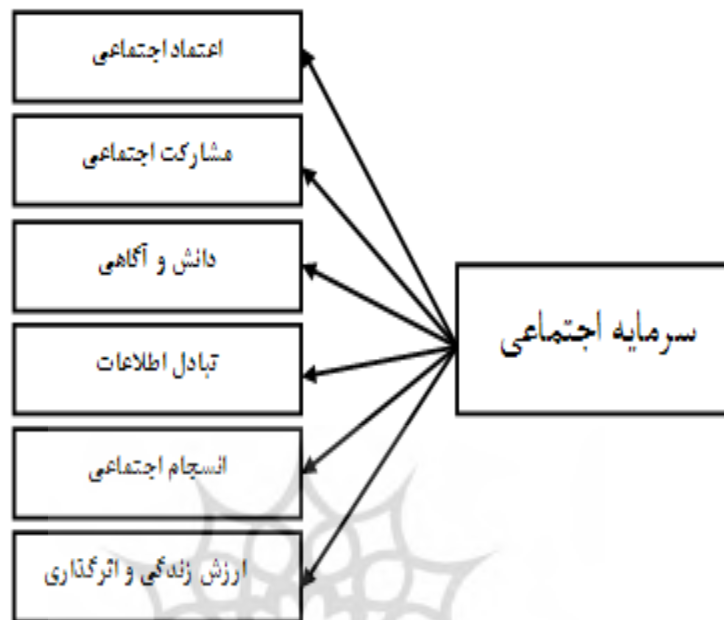
در مطالعه‌ای که توسط احمدی فیروزجائی و همکارانش (۱۳۸۵) انجام گرفت، چهار عامل مبادله اطلاعات با خارج از نظام اجتماعی، اعتماد به نهادها، شبکه روابط رسمی و میزان آگاهی به ترتیب به عنوان مهمترین عوامل متمایز کننده دو گروه (عضو و غیر عضو تعاونی تولید) شناسایی شدند به طوری که اعضای تعاونی تولید نسبت به افراد غیر عضو از نظر دارا بودن این مؤلفه‌ها در سطح بالاتری قرار داشتند. کلاتری و همکارانش (۱۳۹۰) نیز در تحقیقی با عنوان «وضعیت سرمایه اجتماعی در تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان کوهدشت و عوامل مرتبط با آن»، برای سنجش سطح سرمایه اجتماعی در اعضای تعاونیهای تولید روستایی از

متغیرهای اعتماد (درون‌گروهی و برون‌گروهی)، مشارکت اجتماعی (درون‌گروهی و برون‌گروهی)، میزان تبادل اطلاعات، میزان آگاهی و درک متقابل دیگران و رضایت از زندگی استفاده کردند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که از نظر ویژگیهایی مانند جنسیت، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، میزان کل اراضی تحت مالکیت، سابقه عضویت در تعاونی، شناخت از اصول تعاونی، مشارکت در فعالیتهای تولیدی، شرکت در جلسات تصمیم‌گیری و شرکت در دوره‌های آموزشی برگزار شده توسط تعاونی تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای بین دو گروه وجود دارد.

با توجه به نتایج مطالعات یادشده، برای سنجش سرمایه اجتماعی از مؤلفه‌های اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، دانش و آگاهی، تبادل اطلاعات، انسجام اجتماعی و ارزش زندگی و اثرگذاری استفاده شد. جدول ۱ مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی مورد استفاده در پژوهش حاضر به همراه تعریف عملیاتی هر یک از آنها و شکل ۱ مدل مفهومی پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱. مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی مورد استفاده در پژوهش به همراه تعریف عملیاتی هر یک از آنها

مؤلفه	تعریف عملیاتی
اعتماد اجتماعی	میزان اعتمادی است که اعضای تعاونی به نزدیکان، غریبه‌ها، نهادها و سایر اعضای تعاونی دارند.
مشارکت اجتماعی	میزان مشارکت ذهنی و عینی اعضای تعاونی در مسائل مرتبط با تعاونی و نیز مشارکت آنها در مراسم سنتی، مذهبی و سیاسی جامعه می‌باشد.
دانش و آگاهی	میزان دانش و آگاهی اعضای تعاونی نسبت به مسائل و فعالیتهای مرتبط با تعاونی می‌باشد.
تبادل اطلاعات	میزان مبادله اطلاعات اعضای تعاونی با یکدیگر و نیز با نهادهای دولتی و غیر دولتی و همچنین میزان کسب اطلاعات از فعالیتهای تعاونی توسط اعضای تعاونی است.
انسجام اجتماعی	میزان تعامل، همیاری و همکاری اعضای تعاونی در مسائل مربوط به تعاونی است.
ارزش زندگی و اثرگذاری	احساس رضایتمندی اعضای تعاونی از زندگی و با ارزش دانستن خود در جامعه و نیز درک و تصور اعضا از میزان توانایی تأثیرگذاریشان در فعالیتهای روندهای موجود در جامعه است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش تحقیق

این تحقیق از نوع مطالعات پیمایشی بوده که به صورت میدانی انجام گرفته و محدوده مورد مطالعه آن استان مرکزی بوده است. جامعه آماری این تحقیق را ۲۹۸ تعاونی با ۲۰۸۴ عضو در بر گرفته است. برای نمونه گیری از روش نمونه گیری تصادفی چند مرحله ای استفاده شد. به این منظور در مرحله اول از بین شهرستانهای استان با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی، سه شهرستان اراک، خمین و شازند انتخاب شدند و در مرحله دوم از بین این سه شهرستان سه بخش به صورت تصادفی انتخاب و در مرحله سوم از بین این سه بخش به طور تصادفی ۴ تعاونی تولید کشاورزی انتخاب گردیدند (در مجموع ۳۶ تعاونی) و در مرحله چهارم از بین این تعاونیها متناسب با تعداد اعضای آنها، تعدادی عضو به طور تصادفی انتخاب

شدند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۲۰ نفر تعیین گردید. چنانکه پیشتر گفته شد، در این تحقیق برای سنجش میزان سرمایه اجتماعی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی از متغیرهای: ۱. اعتماد اجتماعی، ۲. مشارکت اجتماعی، ۳. میزان دانش و آگاهی، ۴. میزان تبادل اطلاعات، ۵. انسجام اجتماعی و ۶. ارزش زندگی و اثرگذاری استفاده شد و هر کدام از این متغیرها به ترتیب با ۱۱، ۱۳، ۷، ۶، ۱۰ و ۷ گویه مورد سنجش قرار گرفت. برای گردآوری داده‌ها از ابزار پرسشنامه استفاده شد که روایی آن به وسیله جمعی از استادان و صاحبان نظران و پایایی آن با انجام پیش‌آزمون با نمونه‌ای ۳۰ نفره و با استفاده از ضریب «آلفای کرونباخ» (که مقدار آن برای همه متغیرها بالای ۰/۷۰ به دست آمد) تأیید شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی (توزیع فراوانی، درصد، نما و میانگین) با استفاده از نرم افزار SPSS و استنباطی (تحلیل عاملی تأییدی) با استفاده از نرم افزار LISREL انجام شد. در واقع در این تحقیق از روش تحلیل عاملی تأییدی به منظور تأیید معنی‌داری مدل مفهومی در سنجش سرمایه اجتماعی جامعه مورد مطالعه استفاده شد. سپس مؤلفه‌های معنی‌دار شده در مدل مفهومی به منظور سنجش سطح سرمایه اجتماعی اعضای تعاونیهای مورد مطالعه به کار گرفته شدند. جدول ۲ متغیرهای مورد استفاده در تحلیل عاملی تأییدی را نشان می‌دهد.

جدول ۲. متغیرهای مورد استفاده در تحلیل عاملی تأییدی

متغیرهای نهفته	متغیرهای آشکار	نماد در مدل	نحوه اندازه گیری
اعتماد اجتماعی	اعتماد به نزدیکان	TRUST1	میانگین ۳ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	اعتماد به غریبه‌ها	TRUST2	۱ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	اعتماد به نهادها	TRUST3	میانگین ۴ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	اعتماد به سایر اعضای تعاونی	TRUST4	میانگین ۳ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
مشارکت اجتماعی	مشارکت در تصمیم‌گیری‌های مربوط به امور تعاونی	SOCIAL1	میانگین ۵ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	مشارکت در فعالیتهای اجرایی تعاونی	SOCIAL2	۱ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	شرکت در مراسم اعضای تعاونی	SOCIAL3	۱ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	مشارکت در فعالیت نهاد‌های دولتی	SOCIAL4	۱ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	مشارکت در فعالیت نهادها و گروه‌های غیر دولتی	SOCIAL5	میانگین ۳ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	شرکت در مراسم مرتبط با فضای سیاسی و حکومتی	SOCIAL6	میانگین ۲ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
دانش و آگاهی	آگاهی از فرایند تولید محصولات تعاونی	SCIENCE1	میانگین ۵ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	آگاهی از محاسن تعاونیهای تولید	SCIENCE2	میانگین ۲ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	آگاهی از اصول تعاونیهای تولید	SCIENCE3	۱ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
تبادل اطلاعات	تبادل اطلاعات با سایر اعضا	EXCHANG1	میانگین ۲ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	تبادل اطلاعات با نهادهای دولتی و غیردولتی	EXCHANG2	۲ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	کسب اطلاعات از فعالیتهای تعاونی	EXCHANG3	میانگین ۲ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
انسجام اجتماعی	تعامل در بین اعضا	COHES1	میانگین ۵ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	همکاری در بین اعضا	COHES2	میانگین ۲ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	همیاری در بین اعضا	COHES3	میانگین ۳ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
ارزش‌زندگی و اثرگذاری	رضایت از زندگی	VALUE1	میانگین ۴ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای
	احساس اثرگذاری در اجتماع	VALUE2	میانگین ۳ گویه در مقیاس ۶ مقوله‌ای

مأخذ: یافته‌های تحقیقات

برای سنجش سرمایه اجتماعی و نیز سنجش مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی اعضای تعاونی از معیار فاصله انحراف معیار از میانگین (ISDM)^۱ به شرح زیر استفاده و افراد بر حسب میزان برخورداری از سرمایه اجتماعی و نیز میزان برخورداری از هر یک از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی به چهار طبقه تقسیم شدند.

A: $\text{Min} \leq A < \text{Mean} - \text{St.d}$ (کم)

B: $\text{Mean} - \text{St.d} \leq B < \text{Mean}$ (بسیار کم)

C: $\text{Mean} \leq C < \text{Mean} + \text{St.d}$ (متوسط)

D: $\text{Mean} + \text{St.d} \leq D \leq \text{Max}$ (زیاد)

نتایج و بحث

ویژگیهای فردی

نتایج آمار توصیفی ویژگیهای فردی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی مورد مطالعه نشان داد میانگین سنی اعضا ۴۱ سال و ۹۰ درصد آنها را مردان و مابقی (۱۰ درصد) را زنان تشکیل داده‌اند. اکثریت اعضا (۸۸/۳ درصد) متأهل و محل سکونت بیشتر افراد پاسخگو (۵۰/۸ درصد) شهر و مابقی (۴۹/۲ درصد) روستا بوده است. شغل اصلی بیشتر افراد پاسخگو کشاورزی (۴۹ درصد) و میانگین سابقه فعالیت کشاورزی آنها ۱۵/۵۶ سال بوده است. سطح تحصیلات بیشتر پاسخگویان، ابتدایی (۳۹/۲ درصد) و میانگین درآمد ماهانه آنها ۵/۰۴ میلیون ریال بوده است.

بر اساس نتایج به دست آمده، میانگین سابقه عضویت پاسخگویان در تعاونی ۵ سال و ارزش سهام بیشتر پاسخگویان (۴۰/۸ درصد) بین ۵۰ تا ۱۰۰ هزار تومان بوده است. بیشتر پاسخگویان (۴۶/۷ درصد) در یک شکل غیررسمی عضویت داشته و هرکدام از اعضا به طور متوسط یک بار در دوره‌های آموزشی اداره تعاون شرکت کرده‌اند.

1. Interval of Standard Deviation from Mean

سنجش توصیفی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی

یافته‌های حاصل از سنجش توصیفی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر اساس فراوانی پاسخگویان به اختصار نشان داد که بیشتر پاسخگویان از اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و ارزش زندگی و اثرگذاری در سطح کم برخوردارند. این در حالی است که میزان مشارکت اجتماعی، دانش و آگاهی و تبادل اطلاعات بیشتر پاسخگویان در سطح متوسط بوده است. این یافته نشان می‌دهد که سطح برخورداری جامعه مطالعه از برخی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در حد مطلوب نیست و به منظور ارتقای سطح سرمایه اجتماعی در این جامعه لازم است تدابیری برای ارتقای این مؤلفه‌ها در جامعه مورد نظر اندیشیده شود.

بررسی استنباطی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی (تحلیل عاملی تأییدی)

پس از جمع آوری داده‌ها، از تحلیل عاملی تأییدی به منظور تحلیل داده‌ها بر اساس چارچوب تحقیق استفاده گردید. نتایج نشان‌دهنده برازش متوسط مدل است. به منظور دستیابی به برازش مطلوب مدل، اصلاحات پیشنهادی نرم افزار مرحله به مرحله انجام گردید تا شاخصهای برازش مدل بهبود یابند.

ارزیابی برازش کل مدل

بر اساس معیارهای مورد مطالعه برای ارزیابی برازش کل مدل، که در جدول ۳ آورده شده است، ملاحظه می‌گردد که معیارهای ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب (RMSEA)، معیار جذر میانگین مربعات باقیمانده (RMR)، شاخص برازندگی (GFI)، شاخص برازندگی تعدیل یافته (AGFI) و شاخص برازش نرم (NFI) برازش مناسب مدل را تأیید می‌نمایند. این مسئله تأیید کننده این است که داده‌های جمع آوری شده از جامعه آماری با مدل نظری به کار گرفته شده در این تحقیق سازگاری مناسبی دارد.

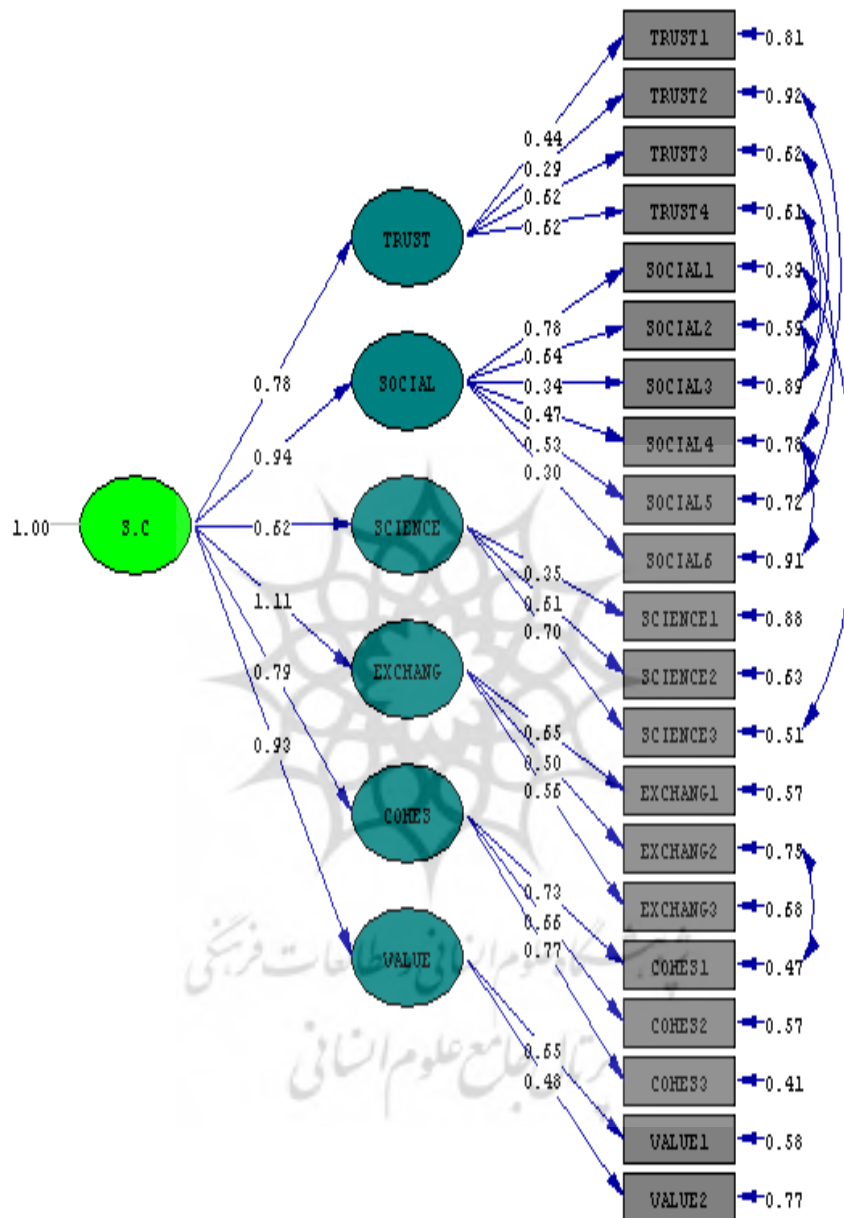
جدول ۳. معیارهای برازش قبل و بعد از اصلاح مدل

آماره	حد مطلوب آماره	آماره قبل از اصلاح	آماره بعد از اصلاح
ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب (RMSEA)	$\leq 0/08$	0/084	0/050
شاخص برازندگی (GFI)	$\geq 0/80$	0/79	0/85
شاخص برازندگی تعدیل یافته (AGFI)	$\geq 0/80$	0/73	0/80
برازش مقایسه‌ای (CFI)	$\geq 0/90$	0/74	0/88
برازش نرم (NFI)	$\geq 0/80$	0/61	0/73
شاخص برازش افزایشی (IFI)	$\geq 0/90$	0/75	0/88
جذر میانگین مربعات باقی مانده (RMR)	$\leq 0/08$	0/062	0/049

مأخذ: یافته‌های تحقیقات

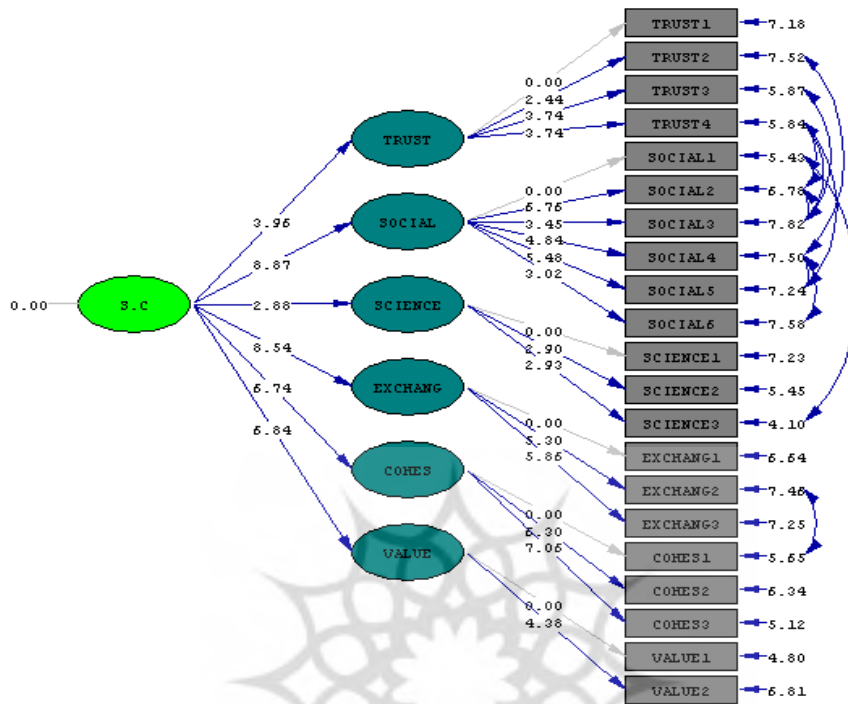
ارزیابی برازش بخش اندازه‌گیری مدل

در شکل ۲ مقادیر موجود بر روی هر یک از بردارها مقادیر آماره است که برای سنجش برازندگی بخش اندازه‌گیری و ساختاری مدل به کار می‌رود (چنانچه این مقادیر بیشتر از ۱/۹۶ باشند، آن رابطه با ۹۵ درصد اطمینان معنی‌دار است). همان گونه که ملاحظه می‌گردد، در مورد بخش اندازه‌گیری مدل تأثیر تمامی متغیرهای آشکار بر متغیرهای پنهان معنی‌دار بوده است. این مسئله تأیید کننده این موضوع است که متغیرهای آشکار به درستی توانسته‌اند تغییرات متغیرهای پنهان را بسنجند؛ به عبارت دیگر این موضوع بیانگر معنی‌داری تمامی مؤلفه‌های مورد استفاده در مدل مفهومی، به منظور سنجش سرمایه اجتماعی اعضای تعاونیهای مورد مطالعه است. همچنین بر اساس مقادیر بارهای عاملی استاندارد شده موجود در شکل ۳، مؤلفه‌های تبادل اطلاعات و مشارکت اجتماعی بیشترین تأثیر را بر سرمایه اجتماعی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی مورد مطالعه داشته‌اند. این یافته با یافته‌های احمدی فیروزجائی و همکارانش (۱۳۸۵) و کلانتری و همکارانش (۱۳۹۰) مطابقت دارد. در جدول ۴ نیز میزان ضرایب استاندارد و مقدار آماره t مربوط به متغیرهای پنهان ملاحظه می‌شود.

Chi-Square=224.60, df=173, P-value=0.00504, RMSEA=0.050

شکل ۲. مقادیر آماره t برای متغیرهای مورد استفاده

Chi-Square=224.60, df=173, P-value=0.00504, RMSEA=0.050

شکل ۳. بارهای عاملی استاندارد شده

جدول ۴. میزان ضرایب استاندارد و مقدار آماره t مربوط به متغیرهای پنهان

متغیر پنهان	نماد در مدل	ضریب استاندارد	t
اعتماد اجتماعی	TRUST	۰/۷۸	۳/۹۶
مشارکت اجتماعی	SOCIAL	۰/۹۴	۸/۸۷
دانش و آگاهی	SCIENCE	۰/۶۲	۲/۸۸
تبادل اطلاعات	EXCHANGE	۱/۱۱	۲/۵۴
انسجام اجتماعی	COHESION	۰/۷۹	۶/۷۴
ارزش زندگی و اثرگذاری	VALUE	۰/۹۳	۶/۸۷

مأخذ: یافته‌های تحقیقاتی

پس از تعیین معنی داری تمامی متغیرهای آشکار در سنجش متغیرهای پنهان، سرمایه اجتماعی کل به وسیله ترکیب متغیرهای معنی دار محاسبه شد و پاسخگویان بر حسب میزان برخورداری از سرمایه اجتماعی طبقه بندی شدند. جدول ۵ طبقه بندی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی بر حسب سطوح برخورداری از سرمایه اجتماعی را نشان می‌دهد. براساس این جدول، سرمایه اجتماعی ۱۵ درصد از پاسخگویان در سطح خیلی کم، ۳۱/۷ درصد از پاسخگویان در سطح کم، اکثر پاسخگویان (۳۹/۲ درصد) در سطح متوسط و ۱۴/۲ درصد از پاسخگویان در سطح زیاد بوده است.

جدول ۵. طبقه‌بندی پاسخگویان بر حسب سطوح برخورداری از سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۱۸	۱۵	۱۵
کم	۳۸	۳۱/۷	۴۶/۷
متوسط	۴۷	۳۹/۲	۸۵/۸
زیاد	۱۷	۱۴/۲	۱۰۰
جمع	۱۲۰	۱۰۰	

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

نتایج توصیفی این تحقیق نشان داد که میزان مشارکت اجتماعی، دانش و آگاهی و تبادل اطلاعات در اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی استان مرکزی در سطح متوسط می‌باشد. این درحالی است که میزان اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، ارزش زندگی و اثرگذاری بیشتر اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی استان مرکزی در سطح پایینی قرار دارد. همچنین سرمایه اجتماعی بیشتر اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی در سطح متوسط می‌باشد. به منظور بهبود سرمایه اجتماعی در اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی بر مبنای یافته‌های تحقیق پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌شود:

- با توجه به نتایج حاصل از سنجش اعتماد اجتماعی در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی مورد مطالعه برای تقویت این عامل در تعاونیهای تولید کشاورزی پیشنهاد می‌گردد مدیران تعاونیهای تولید کشاورزی به وسیله تهیه نهاده‌های مناسب (از لحاظ کیفی)، تسهیل دریافت اعتبارات، افزایش دسترسی اعضا به بازار فروش مطمئن برای محصولات تولیدی موجب افزایش اعتماد اعضا نسبت به فعالیتها و نیز عملکرد تعاونی شوند و از این رهگذر اعتماد اجتماعی را در اعضا افزایش دهند. همچنین شفاف سازی فعالیتها و ارائه اطلاعات از نحوه فعالیتها، خصوصاً آگاه سازی اعضا از عملکرد مالی تعاونی توسط مدیران می‌تواند موجب افزایش اعتماد اجتماعی در میان اعضا شود.

- با توجه به نتایج حاصل از سنجش انسجام اجتماعی در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی مورد مطالعه برای تقویت این عامل پیشنهاد می‌گردد تعاونیهای تولید کشاورزی با بهره‌گیری از مدیران متعهد و شایسته به لحاظ صلاحیت اخلاقی، انگیزه و دانش و تجربه کاری مفید، موجبات ارتقای انسجام اجتماعی در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی را فراهم آورند. همچنین افزایش دوره‌های آموزشی و ترویجی اداره تعاون به منظور افزایش ادراک اعضای تعاونی نسبت به تعاون از جمله راهکارهای افزایش انسجام اجتماعی در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی می‌باشد.

- با توجه به نتایج حاصل از سنجش ارزش زندگی و اثرگذاری در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی مورد مطالعه برای تقویت این عامل در تعاونیهای تولید کشاورزی پیشنهاد می‌گردد رضایت شغلی اعضا از طریق افزایش تولید در تعاونیها به وسیله اعطای تسهیلات بیشتر به تعاونیهای تولید (نظیر اعطای یارانه به نهاده‌های مصرفی، بیمه محصولات کشاورزی و خرید تضمینی محصولات راهبردی) افزایش یابد.

از سویی، نتایج استنباطی تحقیق حاضر نشان داد که مؤلفه‌های تبادل اطلاعات و مشارکت اجتماعی مؤثرترین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی استان مرکزی می‌باشند و لذا پیشنهاد می‌گردد مدیران تعاونی به وسیله افزایش تعداد

جلسات تعاونی، زمینه ساز افزایش تبادل اطلاعات اعضای تعاونی با یکدیگر شوند و سرانجام به وسیله شناسایی توانایی ویژه اعضا و سپس جلب مشارکت هدفمند آنان در برنامه‌ها و طرحهای تولیدی شرکتهای تعاونی، زمینه‌ساز بهبود میزان سرمایه اجتماعی اعضای تعاونیهای تولیدی شوند.

منابع

۱. احمدی فیروزجائی، ع.، صدیقی، ح. و محمدی، م.ع. (۱۳۸۵). مقایسه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی کشاورزان عضو و غیر عضو تعاونی‌های تولید روستایی. فصلنامه علمی و پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۳، صفحات ۹۳-۱۱۱.
۲. ازکیا، م.، و غفاری، غ. (۱۳۸۳). توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران. چاپ اول. تهران: نشر نی.
۳. الوانی، س.م. و شیروانی، ع. (۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی: مفاهیم، نظریه‌ها و کاربردها. اصفهان: نشر مانی.
۴. قاسمی، و.، اسماعیلی، ر. و ربیعی، ک. (۱۳۸۶). سطح بندی سرمایه اجتماعی در شهرستان‌های استان اصفهان. فصلنامه علمی و پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۸، صفحات ۱۶۰-۱۹۰.
۵. کلانتری، خ.، اسدی، ع.، رحیمیان، م.، انصاری، ع. و طرفی، ع. (۱۳۹۰). وضعیت سرمایه اجتماعی در تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان کوهدشت و عوامل مرتبط با آن. فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال یازدهم، شماره ۴۲، صفحات ۱۲۹-۱۵۲.
۶. کلانتری، خ. (۱۳۸۸). مدل‌سازی معادلات ساختاری در تحقیقات اجتماعی-اقتصادی. تهران: نشر فرهنگ صبا.
۷. نصرآبادی، م. و نیازی، م. (۱۳۸۶). تبیین نقش و تأثیر سرمایه اجتماعی در توسعه تعاونی‌ها. مجله تعاون، شماره ۱۸۷-۱۸۸، صفحه ۵۲.

8. Australian Bureau of Statistics (2002). *Social capital and social wellbeing*. Discussion paper. Retrieved from <http://abs.gov.au/we/bistedbs>.
9. Bulen, P., & Onyx, J. (1998). Measuring social capital in five communities in NSW. Neighbourhood and Community Center. *Journal of Applied Behavior*, 36(1), 23-42.
10. Grootaert, C., & Van Bastelaer, T. (2002). *Understanding and measuring social capital: A synthesis of findings and recommendations from the social capital initiative*. IRIS Discussion Paper, No. 02/01. Retrieved from <http://www.Iris.Umd.edu/download.aspx?>
11. Harper, R., & Kelly, M. (2003). *Measuring social capital in the United Kingdom*. Office for National Statistics. Retrieved December 2003 from <http://www.statistics.gov.uk/socialcapital>.
12. Krishna, A., & Schrader, E. (2000). *Cross-Cultural measure of social capital: A tool and result from India and Panama*. Social Capital, Initiative Paper, No. 21, October. Washington, DC: World Bank.
13. Woolcock, M., & Narayan, D. (2000). Social capital: implications for Development Theory, research, and Policy. *World Bank Research Observer*, 15, 225-249.
14. Zhang, Q., & Hung, G. (2006). China's social capital and financial performance of private enterprises. *Journal of Small Business Enterprise and Development*, 13(2), 20-198.